

Katsaus

numero 4 1958

Reijo Wilenius: Presidentti Kekkosen poliittisesta ajattelusta

Teuvo Olli: Ihmisoikeudet tänään

Jouko Tyyri: Poliitikkojen Impivaara

Paavo Viljanen: Isänmaallisuus uskontona

Katsauksia neljännesvuoteen:

A-V. Perheentupa: Suomalainen politiikka **Reijo Wilenius:** Maailman politiikka **Pentti Karhumaa:** Kulttuuritapahtumat

Silmäyksiä:

Radio-ohjelman supistuksen hinta
Menneisyyden asianajaja Aatteellisuudesta

KULTTUURI - POLITIIKKA - TALOUS

Katsaus

Toimittajat: Reijo Wilenius (päätoimittaja), Raimo Antikainen

Toimitus ja tilaukset: Helsinki, Fredrikinkatu 36 B 36, puhelin 62 49 78

Vuositilaus 350 mk. Puolivuosi 175 mk. Irtonumero 90 mk.

Katsaus voidaan tilata käyttämällä lehden postisiirtotiliä 94711 tai postista, kirjakaupoista ja asiamiehiltä.

Ilmestyy neljästi vuodessa

K U L T T U U R I P O L I T I I K K A T A L O U S

PRESIDENTTI KEKKOSEN POLIITTISESTA AJATTELUSTA

Reijo Wilenius

I. DEMOKRATIA VAI DIKTATUURI?

Alkusanat

Jos lukija odottaa tältä kirjoitussarjalta jotakin sensaationtapaista, hänen ei kannata jatkaa alkua pitemmälle. Sillä tarkoitukseni ei totisesti ole kiihdyttää vanhastaan kyllin kuumia poliittisia intohimoja maassamme, vaan — vaatimattomalta osalta — lisätä asiallisen tarkastelun henkeä.

Mutta jos lukija haluaa — avoimin silmin ja ymmärtäväisin sydämin — lähteä tutkimusretkelle erään kiistanalaisen henkilön ajatusmaailmaan, kehoitan häntä jatkamaan. Hän voi luottaa siihen, etten yritä nenästä vetää häntä tähän tai tuohon puoluekantaan. Koska en lukeudu mihinkään puolueeseen, en ole velvollinen puolustamaan enkä peittoamaan presidentti Kekkonen ajattelua. Voin pelkästään nojata omiin vaikutelmiini. Myöskään tämä ei ole mikään »Katsauksen kanta», vaan lehden kullakin kirjoittajalla on oma kantansa.

Muutaman vuoden päästä tulee Suomen kansa taas ratkaisemaan, kenelle se uskoo Tasavallan Presidentin korkean viran. Nykyisessä

maailmantilanteessa tämä vaali voi olla samalla ratkaisu kansamme olemassaolosta. Olisi silloin onnetonta, jos Tasavallan Presidentin vaalissa vaikuttaisivat väärät tai pinnalliset käsitykset ehdokkaiden ajatusmaailmasta. Vastalääke: *Huolellinen asian tutkiminen*.

Tietenkään ei vaalissa vaikuta yksinomaan käsitys ehdokkaiden ajatusmaailmasta, vaan myös *toiminnasta*. Siitä ei tämä kirjoitussarja sano mitään.

Arvaan, että Tasavallan Presidentin ajatustapaan kohdistuva tarkastelu herättää eräissä henkilöissä närkästystä. Liittyyhän presidentin virkaan meillä hiven tsaarillista arvovaltaa — majesteettiloukkauksen ajatus on lähellä. Voidaan esittää kaksi painavaakin perustetta kirjoitelmaani vastaan:

(1) Tohtori Kekkosella ei korkean asemansa vuoksi ole tilaisuutta korjailla mahdollisia väärinkäsityksiäni.

(2) Tällainen tarkastelu voi vähentää Tasavallan Presidentin arvovaltaa, jota nykyisissä maailmanoloissa pitäisi päinvastoin lujittaa.

Vastaan ensimmäiseen vastaväitteeseen: Kirjailija, jonka tuotteita arvostellaan, ei yleensä ryhdy 'korjailemaan' arvostelijansa väitteitä. Tri Kekkonen ei siis ole epäedullisemmassa asemassa kuin kuka tahansa poliittinen kirjailija.

Toiseen vastaväitteeseen: On tosin kiitettävä pyrkimys se, että presidentin arvovaltaa lujitetaan vaikeina aikoina, *mutta tämän pyrkimyksen yläpuolella on ehdottomasti se, että kansakunta herkeämättä tutkii poliittisia johtajiaan*, kysyy heidän ajatuksiaan ja tarkoituksiaan. Muuten on demokratia pelkkä kulissi.

Myönnän: Tasavallan Presidentti on maassamme niin korkea herra, että hänen ajatuksiaan täytyy käsitellä arvonannolla, oli niistä mitä mieltä tahansa. Tämä on valtiomuotomme hengen mukaista, johon kuuluu hiven kuninkaan- ja tsaarinvaltaa. Mutta demokratian hengen mukaista on — ja demokraattinen meidän valtiomuotomme tahtoo olla — että jok'ikisen vastuullisen valtion palvelijan sanat ja teot ovat julkisen kritiikin alaisia. Tähän ei demokratiassa ole vain lupa — *siihen on velvollisuus*.

Muutama sana metodista. Tämä ei ole mikään valtiofilosofinen tutkimus, vaan vapaamuotoinen tarkastelu. Lähdeluettelo ei ole täydellinen, sillä Urho Kekkosen poliittisista kirjasista on sivuutettu »Suomen kansan eheytyksen tie» ja hänen puheistaan ja kirjoituksistaan on otettu huomioon ainoastaan ne, jotka sisältyvät kokoomateokseen »Maan puolesta».

Lähteistä käytetään seuraavia lyhennyksiä: DI (Demokratian itsepuolustus, WSOY 1934), TS (Tässä sitä ollaan, Tammi 1944, nimimerkillä Pekka Peitsi), OM (Onko maallamme malttia vaurastua?, Otava 1952), MP (Maan puolesta, Otava 1955).

Mitä on demokratia?

Ryhtymättä perusteelliseen demokratia-käsitteen analyysiin Urho Kekkonen puhuu yksinkertaisesti *vapaudesta ja pakosta* demokratian perustekijöinä. »Kieltämättä vapaus on demokratian kannattavia aatteita, mutta sen yksipuolisessa korostamisessa helposti unohdetaan, että vapaus yksinomaan ei voi olla minkäänlaisen valtiollisen järjestyksen perustana. Vapausajatuksen ehdoton toteuttaminen tietää anarkiaa. — Demokratiaan kuuluu aina myöskin pakon toteuttamista.» (DI, 8 s.) Edelleen hän toteaa, että rauhallisina aikoina on yleensä liberalismien aatteen mukainen vapauselementti kansanvallassa etualalla, kun taas uhanalaisina aikoina pakon elementti vahvistuu. (DI, 57.) Samaten demokratian läpimurtovaiheessa korostetaan yleensä vapauden aatetta,

näin esim. Suomessa vuosisadan alussa. Liberalismi oli niissä oloissa — aseena Venäjän sortopolitiikkaa vastaan — *välttämätöntä*. Toisinaan taas on vapauksien supistaminen yhtä välttämätöntä.

Urho Kekkosen demokratian käsitteelle on ominaista *väljyys ja epädogmaattisuus*. »Demokratian elävänä ja elämää varten kehittyneenä maailmankatsomuksena tulee joustavasti sopeutua elämän välttämättömyyksiin, joista ei päästä ne kieltämällä, vaan ne voittamalla.» (DI, 57.) Tällaisella joustavuudella on käsitykseni mukaan ansionsa, mutta myös vaaransa, kuten myöhemmin todetaan.

Demokratian puolesta.

Eräistä lausumista päätellen näyttää tohtori Kekkonen olevan sitä mieltä, että tietyille kansoille tietyissä olosuhteissa diktatuuri saattaa olla sopivampi järjestysmuoto kuin demokratia. Kansanvalta ei ole mikään päämäärä sinänsä, hän sanoo. »Se valtiojärjestys on paras, jonka vallitessa kansan etu tulee parhaiten valvotuksi ja joka kykenee parhaiten toteuttamaan ne tarpeet, joita kansalaisella on valtiossa.» (MP, 25.)

Suomen olosuhteisiin sopii hänen mielestään valtiollinen kansanvalta paraiten. »On otettava huomioon maamme historiallinen kehitys ja kansamme erikoisluonne. Tältä kannalta katsoen on osoittautunut, että kansanvaltainen järjestelmä sopii meille parhaiten.» (Ibid.)

Demokratian ja Suomen kansan avioliitto ei hänelle ole pelkkä rakkausasias, vaan myös järkiavioliitto. Sen puolesta puhuu kaksi reaalista perustetta:

(1) Kansamme tavat ja laitokset ovat jo vanhastaan tähdänneet tällaiseen järjestysmuotoon. Diktatuuri joutuisi ristiriitaan Suomen historiallisen kehityksen tuottamien tosilojen kanssa.

(2) Demokraattinen järjestelmä on tähän asti auttanut meidät läpi lukuisista sisäisistä ja ulkonaisista hankaluuksista, joku muu systeemi olisi voinut viedä meidät perikatoon. »Kun tutkimme itsenäisen Suomen taloudellista ja yhteiskunnallista kehitystä, voitaneen todeta, että voimassaolevan järjestelmän vallitessa on meillä saatu esille ne rakentavat voimat, jotka parhaiten edistävät kansan hyvinvointia, ja niin on asianlaita varmaan tulevaisuudessakin.» (Ibid.)

Arvelen, että presidentti Kekkonen allekirjoittaa nämä 23. 11. 1941 lausumansa sanat nyt 17 vuotta myöhemmin, jolloin itsenäinen Suomi elää taas erästä hankalaa kriisivaihettaan.

Itsenäisen Suomen historiassa on ehtinyt esiintyä erilaisia avoimesti demokratian vastaisia liikkeitä, useimmiten juuri 'kansanvallan' nimissä. Kirjasessaan »Demokratian itsepuolustus» Urho Kekkonen vaatii jyrkkiä toimenpiteitä näitä liikkeitä vastaan. Hänen suhtautumisensa kommunistiseen liikkeeseen näyttää sen jälkeen muuttuneen ymmärtävämmäksi. Isänmaallisen Kansanliikkeen ohjelmaa hän piti oloihimme sopimattomana »ulkolaisena lainatavarana», mutta hän näki sen kannattajakunnassa »myöskin kansan kaikkein terveimpiä aineksia», joita oli johdettu harhaan. (DI, 50.)

Jatkosodan alkuvaiheissa, jolloin yhteinen menestyksellinen ristiretki Saksan kanssa varmaan taas kohotti diktatuurin osakkeita, Urho Kekkonen varotti hienovaraisesti, »että kaikkien niiden, joilla on etua siitä, että Suomen kansa mahdollisimman tehokkaasti suorittaa työnsä rauhan palattua, tulee ottaa huomioon se erikoislaatuinen asema, mikä Suomella omine tapoineen ja laitoksineen on, ja edistää sen säilymistä.» (MP, 25.)

Nämä kannanotot voidaan perustellusti sijoittaa otsakkeen »Demokratian puolesta» alle.

Keskusteluissa — harvemmin julkisuudessa — kuulee aika ajoin viitattavan tohtori Kekkonen demokratian vastaisiin pyrkimyksiin. Olen siksi hänen tuotteisiinsa tutustuessani kiinnittänyt erityistä huomiota tähän kysymykseen ja otsikoinut kirjoitelmani nimellä »Demokratia vai diktatuuri?»

Koska en ole kenellekään tilivelvollinen sanoistani, voin avoimesti esittää 'löytöni'. Niitä on neljä.

(1) *Laajavaltaisen valtion puolesta liberalismia vastaan.* Tämä tendenssi on paikka paikoin hyvin kouriintuntuva. Liberalistisen ajatustavan mukaisiin kansalaisvapauksiin Urho Kekkonen suhtautuu yleensä kunnioittavasti, mutta ei innostuneesti. Niiden vastapainoksi hän asettaa voimakkaan valtiovallan, joka ulottaa vaikutuksensa lukuisille elämänaloille.

Yleisenä sääntönä voitaneen pitää, että kun valtion mahti kasvaa, kansalaisten vapausoikeudet supistuvat. Ja kun valtion 'isällinen' mahti on kasvanut tiettyyn pisteeseen, ja kun kansalaisten vapausoikeudet ovat supistuneet tiettyyn pisteeseen, ei voida enää puhua demokratiasta. Ajatustapa, jossa sympatia valtiomahtia kohtaan ylittää sympatian kansalaisvapauksia kohtaan, sisältää ainakin *vaaran* demokratialle, joskaan se ei välttämättä johda kansanvallan luhistumiseen — edes 'Parkinsonin lain' suopealla myötävaikutuksella.

Ennenkuin tätä ajatustapaa käydään kivittämään, on syytä palauttaa mieleen Suomen historia viime vuosikymmeninä. Rauhallisina aikoina voidaan helposti pitää kansalaisvapauksien lippua korkealla. Mutta levottomat ja vaaralliset elämänotot vaativat muuta. Sukupolvi, joka koki kumousvaarat oikealta ja vasemmalta, kaksi peräkkäistä sotaa ja sodan jälkeisen päätäpähkaisen mutta välttämättömän elintason ja sosiaalisen turvallisuuden kohottamisen — tämä sukupolvi joutui käsitykseni mukaan *pakosti* etääntymään isiensä liberalismista.

Urho Kekkonen on tämän poliittikopolven jäsen. V. 1934 hän kirjoitti:

»Ilmeisesti tarvitaan uusi sukupolvi, jonka valtiolliset vakaumukset muodostuvat maan valtiollisen aseman ja valtiollisten välttämättömyyksien mukaisiksi, uusi polvi, jolle kansalaisvapauksien rajoittamaton säilyttäminen ei ole sellainen hengen ja elämän asia, niinkuin se sortovuosina toimineille täydestä todesta ja hyvällä syyllä oli.» (DI, 33.)

(2) *Taloudellisen vallan keskittäminen.* Tämä tapahtuu sillä linjalla, minkä Urho Kekkonen on hahmotellut kirjasessa »Onko maalamme malttia vaurastua?» (1952). Sen mukaan on valtion sektoria maan talouselämässä määrätietoisesti ja suurisuuntaisesti laajennettava. Käytännössä tapahtuu tällöin taloudellisen vallan keskittymistä muutamien harvojen henkilöiden käsiin, jotka tavataan valtion yritysten johtelimissä — kuin Kilroy joka paikassa. Toistaiseksi ei ehkä ole syytä soittaa hälytyskelloja.

(3) *Ulkopoliittisen vallan keskittäminen.* Tämän seikan tarpeellisuutta on Urho Kekkonen korostanut Pekka-Peitsi-pakinoissaan 1944 sekä perusteellisemmin kirjasessa »Tässä sitä olleen» (1944).

Vielä ilmeisemmin kuin edellisessä tapauksessa (taloudellisen vallan keskittäminen) on tässä kysymys *välttämättömyydestä, todellisuuden mukaisesta ajatuskannasta*, johon allekirjoittanut täysin yhtyy, tietenkin edellyttäen, että maan ulkopoliittinen johto on *poliittisesti* kiihkoton ja *moraalisesti* epäitsekäs.

Täytyy tosin rehellisesti tunnustaa, että tässä tingitään puhdasoppisesta kansanvallasta. »Valtiollinen johtomies ei voi valtakunnan olemassaololle ratkaisevissa kysymyksissä koskaan vetäytyä sen puolus-

telun taakse, että hän ei voinut toteuttaa omaa tahtoaan, koska kansan tietoinen tahto oli toinen. Hänen on... rohjettava toimia oman vakauksensa mukaan, jos hän tietää, että hänen mahdollisuutensa arvostella ulkopoliittisia asioita tekee hänen kantansa maan tulevaisuuden kannalta oikeaksi, vaikka se poikkeaaakin kansan käsityksistä.» (TS, 26.) Tämä pilleri täytyy kai niellä!

(4) *Ajatus väliaikaisesta diktatuurista kielikysymyksen ratkaisemiseksi.* Ainoa ajatus, joka on todella pahanlaatuinen syrjähyppy demokraattisen ajatustavan tieltä, esiintyy Urho Kekkosen varhaisteoksessa »Demokratian itsepuolustus» (1934):

»Ja on suoraan sanottava, että ellei demokratia pysty kohtuullisessa ajassa suomalaisuuden asiaa ratkaisemaan, ei ole mitään syytä estää sellaisen valtiojärjestyksen luomista, joka sen ratkaisee. Vaikka se olisi jokin diktatuuriinkin turvautuva oppi, kunhan se on vierasperäisyydestä vapaa, ei ole luultavaa, että Suomen kansa saisi siitä sielulleen vahinkoa, sillä tarpeellisen ja välttämättömän tapahduttua Suomen kansa lopettaisi diktatuurin.» (TS, 78 s.)

1920- ja —30-luvun suomenkielisellä akateemisella nuorisolla näyttää olleen pahanlaatuinen painajaisuni: *ruotsalaisuus*. Se merkitsi miltei samaa kuin juutalaisuus saksalaiselle. Se oli syntipukki, jonka syyksi luettiin mitä merkillisimpiä tihutöitä maata ja kansaa vastaan. Urho Kekkonen ei ollut tästä painajaisesta vapaa. Hänen kunniakseen on kuitenkin sanottava, että myöhemmin emme tapaa enää merkkiäkään koko villityksestä.

Demokratian syvempää ymmärtämistä.

Demokratia ei ole mikään makkara, joka hotkaistaan yhdellä kertaa sinä päivänä, jolloin maassa astuu voimaan demokraattinen valtiomuoto. Se kysyy kansalta ja poliitikoilta hidasta kypsymistä kansanvallan käsitteen syvempään ymmärtämiseen.

Ikäänkuin vastapainona edellä kuvattuun nuoruuden villitykseen esiintyy Urho Kekkosen tuotteissa myöhemmin ajatuksia ja kannanottoja, joita täytyy sanoa demokratian syvemmäksi ymmärtämiseksi. Kaksi esimerkkiä.

Selvemmin ja aikaisemmin kuin moni muu porvarillinen poliitikko hän oivalsi, miten tähdellistä oli, että *työväenluokan edustajat hyväksyttiin samanarvoisina muiden kanssa hallitusvastuuseen*. Helmikuussa 1938 hän lausui: »Meidän kansamme on vähälukuinen ja maamme asema vaarallinen. Meillä ei ole varaa syventää juopaa eri kansalaispiirien välillä, sillä se juopa voi vaaran hetkellä merkitä koko kansan perikatoa. Tasavaltamme kehitys on nyt saapunut siihen ratkaisevaan käännekohtaan, että määrätietoinen, rohkea ja ennakkoluuloton politiikka kykenee luomaan meille edellytyksen kansan eheyttämiseksi.» (MP, 38.) Kahta vuotta myöhemmin kävi ilmi, ettei sana »perikato» ollut tässä suinkaan katteeton...

Seuraavat Urho Kekkosen sanat — niin minusta tuntuu — ilmaisevat kansanvallan erään sisimmän tarkoituksiperän: »vastuuseen vetäminen on paras keino kasvattaa tosiasioiden hyväksymiseen.» (MP, 128.) Voidaanko samaa menettelyä soveltaa kommunistiseen puolueeseen — vastuuseen vetämällä kasvattaa tosiasioiden hyväksymiseen — sitä en tiedä.

Kansallinen itsekuri vaaran aikana. Jokainen aikaansa seuraava suomalainen tietää tällä hetkellä, että meidän on kuljettava kieli keskellä suuta. Tämä yleinen asenne ei ole syntynyt pakosta ja propagandasta, vaan vapaaehtoista tietä. Sikäli se jäsenyyty demokraattiseen elämänmenoon.

Urho Kekkonen näyttää tajunneen, miten merkittävä on sellainen vapaa kansallinen itsehillintä, joka voi tehdä tarpeettomaksi kansalaisvapauksien supistamisen vaaran hetkellä. Marraskuussa 1939 hän lausui:

»Pakoton, yhtenäinen kannanotto valtakunnan suureen kysymykseen on syntynyt ilman määräsuoventaisesti johdettua propagandaa, syntynyt sen ansiosta, että kansa on kasvatettu vapaaseen mielipiteen muodostukseen ja vapaaseen mielipiteen ilmaukseen.» (MP, 17.)

Demokraattisen uskon tunnustus.

»Tekijän kannan oikein ymmärtämiseksi jokaisessa yksityiskohdassa-kin lieene tarpeen tietää, että esitys lähtee demokraattisen järjestelmän hyväksymisen pohjalta.» (DI, 7.)

Näitä Urho Kekkosen sanoja v:lta 1934 ei liene syytä epäillä. Tämä on tarkasteluni lopputulos. Vaikka hänen ajatuksensa aika ajoin sivuaa rajaa, joka erottaa demokratian diktatuurista, ja kerran ylittää-kin tämän rajan, on häntä mielestäni pidettävä *demokraattisena ajattelijana*, joka myös merkittävästi on kehittänyt kansanvallan käsitettä Suomessa.

Kirjoitussarjan seuraavat osat:

II. Ulkopoliitiikan tie ja harhateitä.

III. Kapitalismi vai sosialismi?

IV. Yleisiä piirteitä.

IHMISOIKEUDET TÄNÄÄN

Teuvo Olli

Yhdistyneet Kansakunnat — järjestössä ovat maailmanfederalistit pyrkineet näkemään elimen, josta voitaisiin tehdä todellinen »maailmanhallitus». Kansainvälisen politiikan kylmän realismin valossa tällainen ajattelu näyttää varsin idealistiselta. Epäilijänäkään ei voi kuitenkaan kieltää, etteikö ihmiskunta olisi aineellisesti, tekniikan ja erityisesti liikennevälineiden nopean kehityksen kautta sekä keskinäisen taloudellisen riippuvaisuuden lisääntymisen johdosta, muodostumassa yhdeksi kiinteäksi kokonaisuudeksi. Mutta kohti henkistä yhteenkuuluvaisuutta, kaikkien ihmisten tunnustamista kansojen perheen samanarvoisiksi jäseniksi, kuljemme selvästi hitaammin.

Maailma on ideologisesti jakaantunut kahteen toisilleen vihamieliseen leiriin, joiden sisäinen solidaarisuus on suhteellisen voimakas. Lisäksi on joukko kansakuntia, jotka poliittisesti ovat tämän jakautuman ulkopuolella. Tulevaisuudessa avautuvat näköalat totaalisen atomi- ja bakteerisodan mahdollisuuksineen, joiden seurauksena ihmiskunnan täydellinen häviäminen näyttää todennäköiseltä ja kulttuuri-saavutusten tuhoutuminen varmalta, pakottanevat kuitenkin aikaa myöten kansat ja niiden johtohenkilöt valitsemaan toisen kahdesta vaihtoehdosta: »one world or none» — yksi yhtenäinen maailma tai ei mitään.

Eräänä osoituksena kansojen välisestä yhteistunnosta voidaan pitää Yhdistyneiden Kansakuntien perustamista tehtävänään »pelastaa tulevat sukupolvet sodan vitsaukselta», kuten järjestön 26 päivänä kesäkuuta 1945 allekirjoitetun peruskirjan johdannossa sanotaan. Sotaa ei ole voitu estää puhkeamasta eikä sitä myöhemminkään onnistuta välttämään elleivät ihmiset voi elää »vapaina pelosta ja puutteesta». Miten YK:n yleiskokous on katsonut voitavan kulkea kohtia tätä päämäärää, kohti rauhaa, vapautta ja oikeudenmukaisuutta, osoittaa sen kymmenen vuotta sitten — joulukuun 10 päivänä 1948 — hyväksymä Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Nykyistä yksimielisempi käsitys ihmisen perusoikeuksista onkin edellytyksenä yhteenkuuluvaisuuden kasvulle maailmassa.

YK:n ihmisoikeuksien julistus on keskitetyllä tavalla sulattanut itseensä kaiken tähänastisen aatteellisen kehityksen luontaisoikeudellisiin oppeihin läheisesti liittyvällä ihmisoikeuksien alalla. Eri kansojen edustajien käsityksistä muovautuneelle julistukselle tämä on tavallaan luonteenomaista. Ilmauksina vuosisatojen aikana vallinneista aatevirtauksista voidaan pitää useita aikaisempia julistuksia, ohjelmia ja perustuslainsäännöksiä. Lähtökohdiksi katsotaan yleensä Englannin Magna Charta vuodelta 1215, Harbeas Corpus Act v. 1679 ja Bil of Rights v. 1689. Englannista näiden sisältämät periaatteet levisivät Amerikan siirtokuntiin ja puhkesivat esiin »Amerikan vallankumouksen» Itsenäisyysjulistuksessa v. 1776. Samoista aatteista ja valistusfilosofien opeista syntyi Ranskan vallankumouksen kuuluisa Ihmis- ja Kansalaisoikeuksien Julistus »Déclaration des droits de l'homme et du citoyen» vuonna 1789. Perustuslaeista, joiden säännöksiä kuuluu tähän yhteyteen, ovat tärkeimmät Yhdysvaltain perustuslaki vuodelta 1787 muutoksineen, Ranskan v. 1848 ja Weimarin tasavallan v. 1919 vastaavat lait sekä myöhemmistä Neuvostoliiton v. 1936 ja Ranskan neljännen tasavallan vuoden 1946 laki. Erityisesti myös Kansainvälisen Työjärjestön (ILO) sopimukset ja ns. Philadelphian julistus v. 1944 ovat tärkeitä merkkipaaluja ihmisoikeuksien historiassa. YK:n julistuksen jälkeen marraskuun 4 päivänä 1950 allekirjoittivat Euroopan Neuvoston

jäsenvaltiot ihmisoikeuksia koskevan sopimuksen, joka sittemmin ratifioituna on kaikkia osapuolia sitova. YK:n julistuksen velvoittavuus sen sijaan on lähinnä moraalista laatua.

Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen rakenteessa — johdannon lisäksi 30 artiklaa — voidaan tehdä yleisluontoisten säännösten ohella selvä ero »liberaalisten oikeuksien» ja »sosiaalisten oikeuksien» välillä. Edelliset, artikloissa 3—21, kuvastavat sitä kehitystä, joka oli tyypillistä varhaisimmille julistuksille ja merkitsi vapauden negatiivista tulkintaa, yksilön suojelemista valtion sorrolta ja muilta hänen yksilöllistä elämänpiiriään uhkaavilta toimenpiteiltä. Niinpä näissä artikloissa esitetään vaatimukset tasa-arvoisuudesta lain edessä, orjuuden kieltämisestä kaikissa muodoissaan, rangaistusten inhimillisestä luonteesta, riippumattomista tuomioistuimista, syyttömyyden edellyttämisestä kunnes henkilö on todistettu syylliseksi, taannehtivan lainsäädännön kieltämisestä sekä vapaasta liikkumisoikeudesta. Samoin on turvattava valtiolliset oikeudet, kuten ajatuksen- ja uskonnonvapaus, lausunto-, kokoontumis- ja yhdistymisvapaus sekä muut poliittisen demokratian edellytyksenä olevat oikeudet, ennen kaikkea yleiset yhtäläiset ja salaiset vaalit.

Ihmisen sosiaalisten oikeuksien kohdalla — artikloissa 22—27 voidaan puhua vapauskäsitteen positiivisesta tulkinnasta, joka on ominaista uudemmille ihmisoikeuksille ja joka on olennaista myös hyvinvointivaltioideologialle. Englantilainen professori William A. Robson lausuu siitä kirjasessaan »The Welfare State»: »Vapauden vanhemmat muodot eivät riitä takaamaan hyvinvointia ja niihin on lisättävä vapauden uusi tulkinta. Vapauden on oltava positiivista, ei ainoastaan negatiivista. Ei riitä, että taataan vapaus valtion toimenpiteiltä (freedom against the state), tarvitaan myös valtion kautta hankittua vapautta (freedom achieved through the state) jokaiselle yksilölle tarjoutuvien itsensä toteuttamisen mahdollisuuksien muodossa.»

Julistuksen sosiaalisia oikeuksia koskevissa artikloissa käsitellään juuri yksilön elämänmahdollisuuksien laajentamisen ongelmaa. Niinpä 22. artiklassa sanotaan: »Kullakin henkilöllä on yhteiskunnan jäsenenä oikeus sosiaaliseen turvallisuuteen, ja hänellä on valta... saada nauttia taloudellisia, yhteiskunnallisia ja sivistyksellisiä oikeuksia, jotka ovat välttämättömiä hänen ihmisarvolleen ja hänen henkilöytensä kehittämiseksi.» Seuraavassa artiklassa käsitellään »oikeutta työhön», »oikeutta kohtuulliseen ja riittävään palkkaan, joka turvaa... ihmisarvon mukaisen toimeentulon» sekä »oikeutta perustaa ammattiyhdistyksiä» ja liittyä niihin »etujensa puolustamiseksi» ja 24. art. koskee »oikeutta lepoon ja vapaa-aikaan». Varsin lähelle yleistä hahmottelua hyvinvointivaltiopoliitiikan tavoitteista osuu 25. art.: »Kullakin henkilöllä on oikeus elintasoon, joka on riittävä turvaamaan hänen ja hänen perheensä terveyden ja hyvinvoinnin, mitä erityisesti tulee ravintoon, vaatetukseen, asuntoon, lääkintähuoltoon ja välttämättömään yhteiskunnalliseen huoltoon; hänellä on oikeus turvaan työttömyyden, sairauden, tapaturman tai leskeyden sattuessa tai muissa toimeentulon menetyksen tapauksissa, jotka johtuvat hänen tahdostaan riippumattomista olosuhteista. — Äidillä ja lapsilla on oikeus erityiseen huoltoon ja apuun. —»

Voidaan sanoa, että julistuksen laatijoita on elähdyttänyt selvä näkemys yhteiskuntaihanteesta, jonka toteuttaminen tapahtuisi poliittisen demokratian menetelmin ja joka merkitsisi ennen kaikkea sosiaalisen turvallisuuden takaamista. Ainoastaan näin voidaan luoda se aineellinen perust, jolta ihmisen henkinen kasvu ja itsensä kehittäminen saattaa tapahtua. Viimeisinä sosiaalisista oikeuksista käsitelläänkin kasvatus- ja sivistystä, joista lausutaan artikloissa 26 ja 27 mm.: »Kullakin henkilöllä on oikeus opetukseen. Opetuksen on oltava maksutonta,

ainakin mikäli on kysymys alkeis- ja perusopetuksesta. Alkeisopetus on pakollinen. Teknillisen ja ammattiopetuksen on oltava yleistä; jatko-opetuksen on oltava avoinna yhtäläisesti kaikille heidän ansionsa mukaan. — Kullakin henkilöllä on oikeus vapaasti osallistua yhteisön sivistyselämään, nauttia taiteista sekä olla osallisena tieteen edistykseen ja siitä johtuviin etuihin.»

Alussa ja lopussa puhutaan niistä oikeuksista ja velvollisuuksista, joita julistus valtioille ja yksilöille asettaa ja siitä kansainvälisestä järjestyksestä, joka voisi näiden oikeuksien toteutumisen turvata. Ranskan vallankumouksen klassilliset tunnukset: *liberté, égalité, fraternité* ovat kiteytettynä 1. artiklassa: »Kaikki ihmisolennot syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan. Heille on annettu järki ja omatunto, ja heidän on toimittava toisiaan kohtaan veljeyden hengessä.»

Teoksessaan »Poliittiset järjestelmät» on ranskalainen valtio-opinut Maurice Duverger ansiokkaasti analysoinut poliittista ja sosiaalista demokratiaa, joiden kannalle myös YK:n julistus selvästi asettuu. Selostettuaan poliittisen demokratian käsitettä hän lausuu: »Kun puhutaan sosiaalisesta demokratiasta, liikutaan kokonaan toisella tasolla. Sosiaalinen demokratia tähtää varsinaisesti tasa-arvoisuuden toteuttamiseen eikä vapauden vaalimiseen. Sen kannalta on ennen kaikkea tärkeätä, että lopetetaan toisten ihmisten taloudellinen orjuuttaminen toisten toimesta... Toisaalta sosiaalipoliittisen toiminnan tehostaminen, joka tähtää kaikkien ihmisten suojelemiseen hädältä ja puutteelta, toisaalta kapitalististen yritysmuotojen korvaaminen uusilla muodoilla (osuustoiminnalla tai sosialisoinnilla) — nämä ovat tärkeimmät menetelmät, joita on käytetty sosiaalisen demokratian toteuttamiseen. — Poliittinen ja sosiaalinen demokratia eivät suinkaan ole toisilleen vastakkaisia vaan täydentävät toinen toistansa: voidaan ajatella, että todellinen demokratia syntyy vasta silloin, kun ne on molemmat toteutettu. Oikeastaan demokratian syvin tarkoitus on turvata jokaiselle ihmiselle mahdollisimman suuri vapaus yhteisöelämässä. Poliittisen demokratian virhe on siinä, ettei se ota huomioon vapauden käyttämisen aineellisia ehtoja... ja että se yrittää kainosti verhota mahtavien taloudellisten voimien valtapyyteet. Sikäli kuin sosiaalinen demokratia tähtää näiden molempien virheiden korjaamiseen, se jatkaa poliittisen demokratian työtä vapauden saavuttamiseksi ja turvaamiseksi.»

Meidän aikanamme, Suomessa ja muualla maailmassa, on eräs ydinkysymyksiä, voidaanko poliittisen demokratian puitteissa toteuttaa sosiaalisen demokratian vaatimukset uusien ihmisoikeuksien takaamisesta jokaiselle yksilölle. Vastauksesta tähän kysymykseen riippuu osaltaan poliittisen demokratian tulevaisuus. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus on osoituksena siitä tiestä, jota voidaan kulkea, turvaamalla saavutetut vapaudet ja laajentamalla vapauksien piiriä, sellaiseen maailmaan, missä ihmiset voivat elää »vapaina pelosta ja puutteesta».

Suomalaisen politiikan taakkana on kaksi kivillä täytettyä matkarakkua, joita kansakunta ei jaksa tai osaa raahata eteenpäin samanaikaisesti. Maa on ensiksikin teollistettava, ja samalla on itäistä pääpulmaa hoidettava niin rauhallisesti kuin meille on mahdollista itsenäisyytemme perusehdoista tinkimättä. Tälle samanaikaisuuspulmalle ei näytä löytyvän käyttökelpoista ratkaisua. Ammattipoliitikkomme eivät siis taida ammattiaan.

Mikä tekijä aiheuttaa jatkuvan epäonnistumisen? Mikä pahahenki sotkee alituisesti rakentavan sovun? Kuinka syvälle meidän on vajottava sellaiseen parlamentarismiin, jonka on koottava uusi hallitus joista erillistä ongelmaa ratkaisemaan?

Tehtävän vaikeus perustuu ensi sijassa pohjoismaisen demokratiamme »tasavaltaisuuteen» ja tiettyihin historiallisiin rasituksiin. Hallituksien heikkoutta ja kommunismin syitä en kuitenkaan pysähdy tässä pohtimaan, vaan haluan selvittää suomalais-kansallisen perusasenteemme aiheuttamia hankaluuksia.

Aikaisemmin olen käsitellyt impivaaralaisuuden kulttuuripoliittista ilmenemistä. Impivaaralaiset ihannoivat menneisyyttä ja henkistä eristäytymistä. Rousseau on heidän useimpien aatteidensa todennäköisin isä.

Impivaaralaisuus vaikuttaa monin tavoin myös talous- ja ulkopoliittisiin asenteisiimme. Kaikki ovat ymmärtävinään, että emme elä yksin idyllisessä maailmassa, mutta käytäntöön tuota näkemystä varotaan soveltamasta. Tiukan paikan tullen saammekin sitten seurata tonttuitua oikein valtakunnallisessa mittakaavassa. Julkisen sanan suhtautuminen nykyiseen kriisiin tarjoaa mainioita esimerkkejä.

Kun ensimmäiset huolestumisen äänet päästettiin vihdoin julkisuuteen, niin hämmästynyt ilmeily oli yhtä tehostettua kuin yleistä. Mitä tämä on, kun kummituksia nähdään keskellä kirkasta päivää? Eihän voi olla mahdollista, että naapurit sekaantuvat sisäisiin asioihimme! Olemmehan solmineet sopimuksia, ja rajan takana on jästipäitä juristeja, jotka työkseen takertuvat pykäliin ja uskovat halukkaasti jokseenkin tyhjiin sanoihin.

Kun selvät tosiasiat saivat liian terävät piirteet, niin puhetapa muutettiin entistä omituisemmaksi. Selitettiin, että tietty hallitsemaan totunut puolue oli voimattomuudessaan hätääntynyt pyytämään tukea vainolaiselta. »Vaarallisen pelin» yhteydessä valtalehdistömme on leimannut eduskunnan enemmistön kansallisesti epäluotettavaksi. Jos syytökset pitävät paikkansa, niin voimme tilata tämän reunavaltion hautapuheet. Jos ne ovat taktillista epäluulon kylvöä, niin mitä meidän on ajateltava julkisen sanan vastuuntunnosta? Mieliä on myrkytetty pitkiksi ajoiksi jo tähän mennessä. Poliitiikka on häikäilemätöntä vapaa-painia, mutta nyt heitetään maton ulkopuolella. Lisäksi katkerimmat syytökset tulevat niiltä tahoilta, joilla on ennenkin pyritty monopolisoimaan isänmaallisuus ja alituisesti saarnattu yksimielisyydestä, maltillisuudesta ja kokonaisuuden eduista.

Pahimmin meitä uhkaa keskinäinen vaino. Ja häväistävänä on jälleen suomettarelaisuus. Paasikiven linjasta halutaan unohtaa kaikki muu paitsi ulkonainen korukieli. Varsinkaan ei tahdota muistaa Yrjö-Koskisen huomautusta, että »ehdotonta itsenäisyyttä ei ole millään kansalla, joka kerran on sivistyksen kautta astunut muiden kansakuntien keskuuteen».

Kun kirjoitin Ylioppilaslehdessä »ministeri Leskisestä», niin ongelman käsittelytapaa ei tajuttu juuri ollenkaan. Ymmärsin vallan hyvin, että hallitus kaatuu ilman minuakin. Vielä vähemmän halusin esittää yleisarvostelua edesmenneestä hallituksesta tai Väinö Leskisestä. Päämääräni olivat ja ovat kirjallisia. Tarkastelun kohteena oli ainoastaan erään sanaparin ilme, sen yleisesti tajutut vivahdukset. Erikseen huomautin, etten luota tuon sanaparin yleisesti herättämien mielleyhtymien ja Väinö Leskisen omien ajatuksien vastaavuuteen. Omasta puolestani en luokittele Leskistä impivaaralaiseksi. Mutta häntä ihailaan »suoraselekäisenä suomalaisena».

Väinö Leskinen on itse huomauttanut, että sanat »Paasikiven linja» ovat Suomen kansalle merkinneet poliittisen turvallisuuden illuusiota, Paasikivelle itselleen kaikkein vierainta harhaluuloa. Tähän paradoksiin palautuukin suuri joukko sekaannuksia kuuluisan linjan tulkinnessa.

Mitä siis tarkoittavat ne, jotka väittävät Suomen horjumatta noudattaneen sodan jälkeen viitoitettua suuntaa? Heidän mukaansa olemme luottaneet Neuvostoliiton hyvään tahtoon, aikomatta muuta pahaa kuin mahdollisesti siirtyä länsimaisten autojen käyttöön. Eikä tämä aikomus ole poliittikkaa, vaan kauppaa, »jolla on omat lakinsa».

Toisten mielestä on selvää, ettei neuvostolaisen ajattelutavan pohjalta voi tuollaisia puheita ymmärtää. Kokemus osoittaa, että suurvaltojen tekemät sopimukset ovat enemmän vallitsevien konjunktuurien ilmausta kuin pitäviksi tarkoitettuja lupauksia. Eivätkä venäläiset ole taipuvaisia pyhittämään talouselämän lakeja, varsinkaan silloin kun niitä käytetään heidän etujensa vastaisesti.

Devalvoitaessa ja kauppaa liberalisoitaessa on kyllä tiedetty, että taloutemme laihdutuskuuri johtaa itäisen kauppamme vaikeuksiin. Tämä riski on otettu joukkotyöttömyyden ja yleisen depression vallitessa. Paasikiven linjaan ei mitenkään voida liittää sellaista uhkapeliä, että imperialismiin luonnostaan taipuvalle ystävälle tyrkytetään kiristyskeinoja. Lisäksi Paasikiven periaatteisiin kuului käsittääkseni myös pyrkimys puhua venäläisille heidän omaa kieltään ja ottaa huomioon heidän myyttinsä.

Näin surkuteltavaa poliittista sokeutta ei voida selittää sillä että Paasikivi ei halunnut paisuttaa ylettömästi idänkauppaa. Nyt on edessä äkillinen ja ärsyttävä supistaminen. Eikä oikeistolainen radikalismi ole innoissaan edes harkinnut toimintansa seurauksia.

En syytä nykyistä hallitusta. Säännöstelyn purkaminen muuttui kaupallisen Impivaaran etsinnäksi jo silloin, kun taloudellinen valtalaki kaadettiin ennen yleislakkoa. Saksan ihmeen matkimisessa on nyt päästy vain sen verran pitemmälle, että sosialistitkin laulavat ihailtavan puhtaasti liberalisoinnin autuutta. Hurmion vallassa ja tehtaiden värjötellessä on myös pantu käyntiin uusi vientiteollisuuden laajennusvaihe, joka sitoo meidät entistä tiukemmin kansainvälisiin suhdannevaihteluihin.

Tehty mikä tehty, eikä tässä voi ryhtyä syyttelemään yhtä enempää kuin toistakaan. Kaikki ovat yhtä halukkaasti nähneet suurta unta. Mutta kun nyt on taas pakko vaihteeksi heräillä, niin silmien raottelua ei pitäisi heti ja koko lehdistön voimalla nimittää saappaatten nuolemiseksi. Eikä pitäisi järjestelmällisesti sanoa tarkalleen päinvastoin kuin tarkoitetaan. Sellainen tapa katkaisee kansan selkärangan varmemmin kuin mikään muu keino.

Tämän lehden numerossa 3/1958 oli Arvo Salo'n kirjoitus isänmaallisuudesta uskontona. Tekisi mieli piirtää muutamia reunahuomautuksia sen marginaaliin. Tosin se voinee olla turhaa, sillä Arvo Salo ei ilmeisestikään pyri ketään vakuuttamaan artikkelillaan, koska hänen omien sanojensa mukaan »käännytysinto on vanhentunutta ja tuhoisaa». Kun nyt sitä vastoin kristinusko, johon avoimesti tunnustaudun, pyrkii yhä tänäkin päivänä jopa koko maailman valloittamiseen, sallittaneen allekirjoittaneelle tämä puheenvuoro.

Kirjoituksessa mainittu »ei-uusi havainto», että perinteellinen kristinuskomme on menettänyt otettaan länsimaissa ei liene suinkaan kiistaton. Esimerkiksi Springfieldin (Ohio) yliopiston professori Taito A. Kantonen esitti vahvoin argumentein 1950 suomeksi julkaisemassaan teoksessa »Risti ja tähtilippu», että kirkollisessa elämässä USA:ssa eletään nykyisin nousukautta ja että kirkon ote kansaan vahvistuu. Samaa kertovat Oskar Tokoi ja kaikki ne, joilla on ollut tilaisuus tehdä tässä suhteessa eksaktisia havaintoja Amerikassa. Tuskinpa voitaneen otteen hölytymisestä puhua myöskään meillä. Tosin meillä tapahtuu jatkuvasti kirkosta eroamista, mutta ani harva niistäkään eronneista on halunnut kääntää selkäänsä kristinuskon sanomalle sinänsä. Tässä yhteydessä on myös muistettava, että vuosi vuodelta on maallikkojen panos yhä kasvanut kansankirkossamme, mikä osoittanee positiivista ilmiötä kristinuskon asemasta kansamme keskuudessa. Osittain omakohtaiseen kokemukseeni perustuen ja muuten seurattuani tilannetta itä-Euroopan maissa, missä monet valtiot ovat tunnustautuneet ateistisiksi ja materialistisiksi, rohkenisin väittää, ettei kristinuskon sanoma ole menettänyt sielläkään otettaan, vaan päinvastoin sen ikilähteille kurottautuvat nekin, jotka ovat olleet sille tähän asti vieraita. En malta tässä yhteydessä olla viittaamatta myöskään Valtarin teokseen »Feliks onnellinen». Niin kauno-kirjallinen kuin se onkin, kirjailija on siinä yhtä kaikki jonkinlaisella intuitiolla piirtänyt poikkeileikkauksen nykyajan ahdistetusta ihmisestä ja hänen kaipuustaan. Tekniikan ja kaiken kulttuurielämän keskelläkin näyttää yhä pitävän paikkansa Augustinuksen sana: »Sinä, Jumala, olet luonut meidät yhteyteesi, ja meidän sydämemme on levoton, kunnes se lepää sinussa». Meidän usein tiedostamaton tarpeemme on, miten löytäisin armollisen Jumalan ja hänen rauhansa valahtaisi sydämeeni.

Kirjoittaja näyttää lähtevän mietteissään siitä hänelle ilmeisesti selvästä ajatuksesta — mikä tosin ei ole outo eikä edes ns. liberaalisessa teologiassakaan tuntematon —, että uskontokin on vain eräs kulttuuri-ilmiö toisten kulttuuri-ilmiöiden joukossa. Se käynee ilmi mm. siitä ajatuksesta, että kristittyjen Jumala on jonkinlainen juutalaisuuden Jahven jalostunut jumaluus. Eräät suuretkin uskonnot lienevät kulttuuri-ilmiö, mutta näin yksinkertaisesti ei ratkaista juutalaisuuden ja kristillisyyden suhdetta, VT:n ja UT:n välistä ongelmaa. Antti J. Pietilä sanoo sattuvasti: »Vanhan Testamentin kuvastama uskonnollissiveellinen liike oli alusta alkaen pyrkinyt niinsanoaksemme Jeesusta kohti; Jeesus oli lähtenyt Isän luota ja oli ainoastaan hänestä riippuvainen mutta Jeesuksen persoona ja julistus vasta ilmaisivat Vanhan Testamentin lopullisen tarkoituksen. Vanhan Testamentin ilmoitus oli siis aina Jeesukseen asti peitettyä ilmoitusta» (Dogmatiikka I).

Kristinuskon sanoma ei kohoa mistään kuvitelluista ihmisen voimailauksista. Se ei ole mikään kulttuuri-ilmiö toisten joukossa, vaan se perustuu Jumalan ilmoitukseen. Se taasen on tapahtunut »pedago-

gisesti», so. sitä mukaa ja sellaisin »annoksin» kuin ihmisen on ollut mahdollista se omaksua ja oivaltaa. Tie on ollut pitkä ja vaivalloinen. Mutta »täysi päivä» valkeni ihmiseksi tullessa Jumalassa, Sanassa, Jeesuksessa Kristuksessa, ja nimenomaan siinä uhrissa, joka halki aikojen on itseriittävälle ihmiselle ollut pahennus ja hullutus.

Luvalla sanoen näyttäisi siltä, kuin arvoisa artikkelin kirjoittaja ei hänkään olisi tajunnut lainkaan sitä, mikä on ydin, olennaisin asia kristinuskon sanomassa.

Käyttääkseni Raamatun omaa sanontaa muodosta, minkä Kristuksen pitäisi meissä saada, on varmaan valitettavasti tässä katsannossa paljon toivomisen varaa, varsinkin siellä, missä väkevät suomalaiset herätysliikkeet eivät ole syystä tai toisesta tehneet syväkyntöään. Mutta sittenkin on epäilemättä niin että on asiatonta puhetta väittää kristillisen uskon olevan esim. meillä sekauskonto, jossa muka palvellaan samaan hengenvetoon Jumalaa ja isänmaata ja jonka mukaan suomalaisen hurskauden olennainen puoli olisi muka isänmaallisuus. Tällaista sekamelskaa meillä ei ole havaittavissa muuta kuin kenties yksityisinä erehdyksinä. Totta on, että isämaallisuus tuntuu erinomaisesti viihtyvän siellä, missä Jumalan evankeliumi on vallannut anteeksiantamuksellaan ja valollaan sydämet, ja missä pyydetään vaeltaa puhtain tunnoin. Mutta isänmaa ei siellä ole suinkaan Jumala, vaan hänen kallis t a i v a a n l a h j a n s a. Se on tärkeää ja mielenkiintoista muistaa. Kun Taivalkosken herätysseudun pojat jossakin pohjoisrintamalla Talvisodassa viiruivat haavoittuneina ja henkilaitoina hangilla, eivät nuo karskit, sydämen uskon miehet puhuneet suinkaan isänmaasta, vaan he huusivat eloon jääneille aseveljilleen: »Ei ole hätää, veljet! Vieköö terveisiä kotiin, että synnit ovat anteeksi Jeesuksen veressä. Jumalan rauhaan!» Siinä on Suomen kristillisyyden jalo viesti sieltä, missä ihminen on riisuttuna kaikesta omastaan ja täytettynä Jumalan armolla. Olisi irvokasta kuvitellakaan, että he, nuo miehet, olisivat turvautuneet johonkin sinänsä arvokkaaseen »Oi, kallis Suomenmaa»-lauluun tai etsineet lohdutusta »isänmaan kasvoista», vaikka he rakastivatkin maataan ja kansaansa viimeiseen veripisaraan asti siksi, että he näkivät siinä, isänmaassa, Jumalan elämääkin kalliimman l a h j a n.

Arvo Salon kaavailu isänmaallisuudesta uskontona nousee sekin ilmeisesti siitä ajatuksesta, että uskonto ei perustu Jumalan ilmoitukseen nimenomaan Jeesuksessa Kristuksessa, vaan on eräänlainen kulttuuri-ilmiö. Sellaisena se tuoksahtaa epäilyttävästi natsien piirissä syntyneeltä saksalaiselta uskonnolta. Vestigia terrent. Emme edes tällä pohjalla kaipaa »uskonpuhdistusta», vaan syventymistä niihin yli-inhimillisiin ja ylikansallisiin totuuksiin, jotka tulvivat etsivää ihmistä kohtaan seurakunnassa kristinuskon ihmeellisestä sanomasta, sanomasta syntisten Vapahtajasta. Kuinka kirjoittikaan Yrjö Jylhä Talvisodan Taipaleella, missä pieni ihminen riisuttuna kamppaili elämästä ja kuolemasta:

»Raskaasti kattohirteen
kuolema kolkuttaa.
Veljet, yhdymme virteen,
koska jo huojuu maa...»

Tämän »perinteellisen», mutta aina lakastumattoman kristillisyyden oivalluksen askelissa nostavat päänsä todellisen sosiaalisuuden ja humanisuuden puhtaat ja helakat rakkauden kukkaset, vanhurskaus, rauha ja ilo ei ainoastaan yksityisen ihmisen sydämessä, vaan myös kansojen välisissä suhteissa. Keskellä kuohuvaa elämän rikkautta rohkenen väittää, että kristillisyyden suurta ja ainutlaatuista sanomaa ei ole vielä tähän päivään mennessä tyhjiin eletty. Ave crux, spes unica.

SUOMALAINEN POLITIIKKA

A-V. Perheentupa

Viime sotien jälkeen on Suomessa vain kerran aikaisemmin koettu laskukausi siinä mielessä, että reaalikansantuotteen vuotuinen määrä olisi laskenut edellisen vuoden tason alapuolelle. Tämä tapahtui vuonna 1952, jolloin vähennys muodostui yhden prosentin suuruiseksi. Sitä välittömästi edeltänyt Korean konjunkttuurin nimellä tunnettu nousu oli kuitenkin poikkeuksellisen voimakas, ja vuonna 1953 tapahtui jälleen käänne nousuun, joskin aluksi hitaasti. Näin ollen laskusuhdanne jäi lyhyeksi ja verrattain lieväksi eikä estänyt kansantuotteen kasvua kohoamasta kymmenvuotiskautena 1948—57 niinkin korkeaksi kuin keskimäärin 4.5 prosenttiin vuotta kohti.

Tällä hetkellä tilanne on toinen. Voidaan täydellä syyllä sanoa, että on jouduttu varsinaiseen lamakauteen. Laskusuunta, jonka katsotaan alkaneen kesällä 1957, voimistui siinä määrin, että suhteellisen hyvästä alkuvuodesta huolimatta viime vuoden tuotanto kokonaisuudessaan nousi vain vajaan prosentin vuoden 1956 tasoa korkeammalle, vaikka tämä vertailukohta oli yleislakon vuoksi poikkeuksellisen alhainen. Kuluvana vuonna on arvioitu tapahtuvan laskua viime vuodesta parin prosentin verran. Siten kansantuotteen määrä on nyt suunnilleen kolmen vuoden takaisella tasolla.

Kun vielä muistetaan kuulujen suurten ikäluokkien työmarkkinoille tulon uhkaava läheisyys, on saatu tausta nykyisen taloudellisen tilanteen tarkastelulle. Tässä ei ole harjoitettu mustamaalausta, mutta tarkeituksetonta myöskin olisi kieltää näkymien synkkyys.

Laskusuhdanne heijastuu erittäin selvästi työttömyyden kasvussa. Talouselämän kausivaihtelujen vuoksi työttömyysluvut nousevat meillä aina syksyisin, mutta tämä syksy on muodostunut lajissaan ennätykselliseksi. Kesäkuukausina, jolloin kortistot pysyivät tavallisuudesta poikkeavasti laajassa mitassa avoinna, ei niihin hyväksytytjen määrä laskenut paljoakaan 15 000:n alapuolelle. Viime talveen verrattuna näyttää vähintään saman suuruinen lisäysmarginaali jatkuvasti säilyvän. Työllisyys on heikentynyt selvimmin rakennustoiminnassa, mutta myös metsätyöt ja kotimarkkinateollisuus ovat osoittaneet samaa suuntaa. Neuvostoliiton kanssa käytävän kaupan tasapainottomuuden vuoksi liit-tynee samaan ryhmään nopeasti myös osa vientiteollisuuttamme.

Fagerholmin hallituksen ensi töikseen laatiman valtion talousarvioehdotuksen loppusumma jäi hieman alle 300 miljardin markan eli selvästi kuluvan vuoden budjetin ja lisäbudjettien yhteismäärää pienemmäksi. Vaikeata on sanoa, tapahtuuko todella valtion talouden supistumista, sillä lisätalousarvioita joudutaan varmasti jälleen antamaan.

Suhdannepolitiikan kannalta on budjetin tasapainoitus erityisen keskeistä. Mikäli lamakautta pyritään finanssipolitiikan avulla tehokkaasti torjumaan, on hyväksyttävää tinkiä tasapainon vaatimuksista ja keskuspankkilainoja eli setelirahoitusta käyttäen lisätä yhteiskunnan ostovoimaa valtiontalouden välityksellä. Tähän ei ensi vuoden talousarviossa ole menty. Vaikka tulojen jatkoksi on merkitty 15 miljardin markan määrä uusia lainoja, ylittää entisten lainojen takaisin maksu toisaalta tämän summan. Siten ehdotuksen varsinaiset tulot kohoavat

parin miljardin verran varsinaisia tuloja suuremmiksi, eli ehdotus on saman määrän ylijäämäinen.

Hallitus on kyllä syksyn aikana ryhtynyt eräisiin toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on talouselämän elvyttäminen. Sen aloitteesta alennettiin korkotasoa $\frac{3}{4}$ prosenttia. Se on lisännyt yritysten poisto-oikeutta investointitoiminnan kiihdyttämiseksi ja jakanut samaan tarkoitukseen käytettävissä olleen osan kertyneistä vientimaksuvaroista. Liian aikaista on tietenkin arvioida näiden toimenpiteiden merkitystä, mutta kun lama on näinkin syvä, tarvittaisiin sen todelliseen voittamiseen varmasti vielä monia, entistä voimakkaampia keinoja. Hallituksen parhaittenkin pyrkimysten tiellä on Suomen Pankin jatkuvasti melko kireä rahapolitiikka, joka aiheuttanee myös sen, ettei pankkitalletusten sinänsä ilahduttava kasvu pääse koko tehollaan tilannetta kohentamaan.

Tietenkin on omat perustelunsa sille, ettei todella ekspansiivisen talouspolitiikan harjoittamista ole katsottu tässä vaiheessa mahdolliseksi. Pullonkaulana on maan ulkomainen, nimenomaan länsimainen maksutase. Yhteiskunnan ostovoiman voimakkaaseen lisäämiseen ei ole varaa, koska se todennäköisesti johtaisi suurempaan tuonnin lisääntymiseen kuin vientitulot sallivat. Viime vuonna toteutetusta ulkomaankaupan laajasta liberalisoinnista lähtien talouspolitiikan hoitajat eivät enää hallitse tilannetta, vaan tilanne — ulkomaankaupassamme ja maailmanmarkkinoilla yleensä — hallitsee heitä. Kun päävientitartikkeliemme menekki ja hinnat riippuvat kovin vähän meistä itsestämme, voimme vain odottaa, että maailmalla tapahtuisi jotakin kannaltamme positiivista. Toiveet sellaisesta näyttävät lähiaikoina vähäisiltä.

Vientimme vapauttamispyrkimys lienee ensi sijassa aiheutunut Euroopassa vireillä olevista yhteismarkkinasuunnitelmista. Suomi on neuvotellut vain pohjoismarkkinoiden luomisesta, mutta Skandinavian maiden samanaikainen osallistuminen OEEC-valtioiden piirissä käytyihin vapaakauppa-alueita koskeviin neuvotteluihin kytkee nämä kaksi suunnitelmaa lujasti yhteen. Tämä seikka on johtanut ilmeiseen ristiiriitaan Suomen poliittisen erikoisaseman kanssa.

Tänä syksynä ovat Euroopan vapaakauppa-alueen tielle kohonneet esteet tuntuneet yhä vaikeammin voitettavilta. Jos neuvotteluissa ei päästä tuloksiin, lienevät myös pohjoismarkkinain mahdollisuudet vähäisiä. Mutta käyköön kuinka tahansa, yhä ilmeisemmältä näyttää, ettei Suomi edes taloudellisista syistä voi mennä mukaan kumpaankaan. Siten on aihetta pelätä, että ulkomaankaupan vapauttamisen tähden tehdyt suuret uhraukset muodostuvat valtaosalta turhiksi. Saattaa käydä niin, että parin viime vuoden aikainen talouspoliittinen suuntaus joudutaan uudelleen arvioimaan. Ehdottomasti väärin on joka tapauksessa syyttää viimeksi kaatunutta hallitusta taloudellisista vaikeuksista. Korkeintaan sitä voidaan arvostella siitä, ettei se ole riittävän selvästi sanoutunut irti edeltäjiensä linjasta.

Jotta katsaus syksyn taloudelliseen tilanteeseen ei jäisi aivan yksipuolisen synkäksi, on syytä mainita eräs valoisahko näköala. Tämän avaa maatalouden kehitys. Ensinnäkin sato muodostui varsin tyydyttäväksi. Sekä syksyn että kevään kylvöjen vaikeutumisesta huolimatta leipäviljan korjuutulos tietää parantunutta omavaraisuutta. Kaikki edellytykset näyttää olevan tuotantosuunnan muuttumisen jatkumiselle kohti karjatalouden ja viljanviljelyn kansantaloudellisesti tyydyttävää tasapainoa.

Toiseksi saatiin sisäpolitiikan riesaksi muodostunut maataloustulolaki uuteen uskoon. Muutos oli tosin osittain näennäinen, sillä maatalouden kustannuksista, joihin maataloustulo sidottiin yleisen palkkatason asemesta, muodostavat palkat yli 60 %. Vientimaksujen jättä-

minen pois laskuista oli kuitenkin selvä parannus, ja eritoten tämän syksyn hintojen määräämisessä uusi laki auttoi hankalan pulman ratkaisuun. Suurin voitto on se, että ilmiriitaan johtanut kiistakapula heitettiin menemään.

MAAILMANPOLITIIKKA

Reijo Wilenius

Välttämätön johdanto

Ei ehkä aina ole tarvis ottaa synkkää ilmettä ryhtyessään puhumaan nykyisestä maailmasta. Tämänhetkinen tilanne tulkitaan usein liian synkästi — pimeitä voimia nähdään joka nurkan takana. Vähän valoisampi tulkinta on seuraava.

Keskiajan lopusta lähtien ovat erilaiset poliittiset ja sosiaaliset *vapausliikkeet* muovanneet maailman näköä. Käsitykseni mukaan voidaan erottaa kolme suurta vapausliikettä. (Tämä merkitsee todellisuuden yksinkertaistamista, mutta ilman sellaista menettelyä emme todellisuudesta voi mitään sanoa.)

Kansallinen vapaus. 1400-luvulla syntyy eräissä Euroopan valtioissa pyrkimys kansallisvaltion luomiseen. Toisaalta halutaan heittää harteilta 'vieraan vallan ies', toisaalta koota samaan kansallisuuteen kuuluvat yhden lipun alle. Karkoittaessaan 1400-luvulla alueeltaan englantilaiset näyttää Ranska tämän vapausliikkeen kotimaalta.

Toteamme, että 1950-luvulla tämä samainen vapausliike esiintyy kaikkialla maailmassa. Erikoisesti hehkuu kansallisen vapauden hurmio tällä hetkellä Afrikassa ja Aasiassa. Arabien keskuudessa kenties väkevämpänä kuin missään muualla.

Yhtä lailla kuin voimme tuntea suomalaisen kansallisvaltion syntymisen 'oikeaksi asiaksi', yhtä lailla voimme nähdä jotakin oikeutettua Algerian sissien ja Yhdistyneen Arabitasavallan luojien pyrkimyksissä. Emme tietenkään sulje tällöin silmiämme julmuuksilta ja valheilta, joita näyttää liittyvän näiden vapaustaistelijoiden ja kansallisvaltion takojien menettelytapoihin.

Kansalaisen vapaus. Usein sekoitetaan toisiinsa kansallinen vapaus ja kansalaisen vapaus. Jälkimmäinen vapausliike heräsi uudella ajalla edellistä myöhemmin. Se kohdistui perinnöllisten monarkkien rajatonta oikeuksia vastaan, myöhemmin myös muita yksinvallan tyyppejä vastaan, ja tähtäsi kansalaisen vapausoikeuksien laajentamiseen. Amerikan ja Ranskan vallankumouksissa kohtaamme *tämän* vapaudentunteen hurmiota. Ehkä juuri Pohjois-Amerikkaa voidaan pitää tämän vapausliikkeen alkuperäisenä kotimaana.

Kun nykyään puhutaan »vapaasta maailmasta» rauta- ja bambuesi-ripun tällä puolen, tarkoitettaneen sillä maita, joissa kansalaisen vapaudet suhteessa valtioon on yleensä — lukuisissa maissa tosin hyvin puutteellisesti — turvattu. On selvää, että tässä vapauspyrkimyksessä on jotakin syvästi oikeutettua.

Työläisen vapaus. Yhtä selvää on, että toisen kansalaisen rajoittamaton vapaus voi merkitä toisen orjuutta. Näin oli yleisesti laita 1800-luvulla, jolloin liberalistinen yhteiskunta jätti käytännössä työläiset tavaran asemaan. Sietämättömissä olosuhteissa elävän proletariaatin synty — Suomessa erikoisesti maaseudulla —, teki tarpeelliseksi uuden vapausliikkeen, työväenliikkeen.

Rohkenen olla sitä mieltä, ettei työväenliikkeen tehtävänä ole *ku-mota*, edes väliaikaisesti, liberalistista kansalaisen vapautta, vaan luoda

sille *täydennys*, niin että työläisellekin muodostuu ihmisenarvoinen elintila. Mutta vaikka työväenliike lähtisi kommunistisellekin tielle, on ja pysyy siinä aina annos oikeutetun vapausliikkeen luonnetta. Myös kommunistinen maailma voi siten eräässä mielessä nimittää itseään »vapaaksi maailmaksi».

Kun näemme tapahtumien taustalla nämä kolme vapausliikettä, ei nykyinen maailma vaikuta niin perin juurin synkältä. Tästä komeasta lintuperspektiivistä lähestymme ensiksi Lähi-itää.

Lähi-itä

Lokakuun 10 p:nä 1958 Neuvostoliitto myönsi Egyptille 400 miljoonan ruplan lainan jättiläismäisen Assuanin padon rakentamista varten Niiliin. Seuraavana päivänä kirjoitti libanonilainen lehti An Nahar:

»Jos Egypti on Niilin tytär, tulee Assuanin pato olemaan Moskovan poika, ja sen muurit muodostavat epäilemättä ratkaisevan padon länsimaista vaikutusta vastaan Aasiassa ja Afrikassa. Kun näiden kahden maanosan kansat kääntävät katseensa Egyptiä kohden, ne näkevät Venäjän kasvot Niilin rannoilla. Nämä 400 miljoonaa neuvostoruplaa rakentavat uuden pyramiidin, jonka perustalla on 400 miljoonaa länsimaista erehdystä.»

Jos näistä sanoista kuoritaan itämainen liioittelu, ne kuvastanevat hyvin yleistä reaktiota Lähi-idässä Neuvostoliiton eleeseen, johon liittyi tavallinen vakuutus puuttumattomuudesta lainansaajan sisäisiin asioihin.

»400 miljoonan erehdyksen» perustalla näyttää olevan länsivaltojen antipatia arabien vapausliikkeitä kohtaan. Lännelle on vastenmielistä, että Lähi-itään syntyy valtioita tai valtioliitto, joka on siitä samassa mielessä riippumaton ja *todella itsenäinen* kuin esim. Intia.

Tämä penseys lienee syynä siihen, että USA ja Englanti v. 1956 epäivät Egyptiltä sen anoman lainan Assuanin patorakennusta varten.

Egyptiläiset väittävät, että padon rakentaminen on maalle elinvalttämätön asia, että siitä riippuu miljoonien ihmisten leipä. Vuoden 1900 tienoilla elättivät Egyptin viljelysmaat niukasti 9 miljoonaa asukasta. Ja nyt täytyisi niiden elättää 24 miljoonaa ihmistä! Niilin pato lisäisi laskelmien mukaan viljelyspinta-alaa 30 prosentilla. Samalla se tarjoaisi sähkövoimaa suurellekin teollisuudelle.

Kun länsi epäsi Nasserilta lainan, tämä turvautui hitlermäiseen tempaukseen ja kaappasi Suezin kanavan. (Vrt. Reininmaan miehitys!) Toimenpide rikkoi kansainvälistä sopimusta vastaan. Englannin ja Ranskan sekä Israelin vastaveto, muhkea Suezin retki, tuhosi lopullisesti johtavan arabimaan ja länsivaltojen suhteet. Sen jälkeen on kehitys kulkenut miltei pakonomaista rataa. Amerikkalainen alivaltiosihtööri Murphy, niin hymyilevä mies kuin onkin, sai tuntikausia kuluttaa Nasserin odotushuoneen penkkiä. Egyptin diktaattori ilmoitti suoraan, ettei häntä juuri huvittanut tavata amerikkalaista.

Vanhoja erehdyksi on länsivaltojen enää jälkikäteen vaikea paikkailla.

Yhtä älykkäästi kuin Egyptin suhteen, on Neuvostoliitto viime aikoina menetellyt Irakin kanssa. Sekin saa runsasta tukea talouselämälleen. Yleinen kehitys Lähi-idässä tällä hetkellä on, että taitavasti sijoitetun taloudellisen ja teknillisen avun perustalla itäblokin vaikutusvalta kasvaa, länsiblokin vastaavasti vähenee. Toivon, että Lähi-idän kansat tässä kahden valtaryhmittymän kilpailussa säilyttävät sen *todellisen itsenäisyyden*, mihin niiden vapausliikkeet ovat pyrkineet.

Kauko-idän tilanteen tarkastelun jätämme seuraavaan numeroon. Palaamme tuttuun Eurooppaan.

Suloinen Ranskanmaa on — kuten edellä väitin — Euroopassa kansallisen vapausliikkeen alkuperäinen kotipaikka. Kansallinen riippumattomuus ja kansallinen kunnia ovat 'kadun ja kylän miehellekin' sydämen asia. Puhutaan 'kansanimperialismista'.

7 p:nä toukokuuta 1954 saapui Ranskaan tieto, että sen puolustus Indo-Kiinassa oli romahtanut. Siitä lähtien on Ranskassa huhuilltu val-lankaappauksesta voimakkaan kansallisen hallituksen hyväksi, joka palauttaisi maalle sen entisen aseman suurvaltojen joukossa.

13 p:nä toukokuuta 1958 siirryttiin sanoista tekoihin. Tapahtumien kehitys on sen jälkeen ollut nopea. De Gaulle nousi valtaan, valtiösääntö muuttui, neuvottelut Algerian kapinallisten kanssa aloitettiin ja — Lontoo ja Washington saivat vastaanottaa herra kenraalilta kirjeen, jossa tämä esitti, että Ranska oli kohotettava Englannin ja Yhdysvaltain rinnalle kolmanneksi johtavaksi valtioksi Atlantin liitossa.

Tämä viimeksimainittu toimenpide — kirje Lontoolle ja Washingtonille — on minusta ikäänkuin kukinto, johon koko kiihkeä tapahtumasaarja toukokuun 13. päivästä lähtien on johtanut. Siinä ilmenee nimittäin tämän prosessin suuruus ja turhuus.

Suuruus sikäli, että eräs eurooppalainen valtio, joka vielä 20 vuotta sitten kuului kiistämättä suurvaltojen joukkoon, yrittää nostaa päättään ja pyrstöään takaisin tähän ylevään seuraan, jossa *tosiasiassa* on tällä hetkellä vain neljä jäsentä, Yhdysvallat ja Neuvostoliitto sekä Kiina nousevana ja Englanti laskevana tähtenä. Ranska, Saksa ja Italia putoivat toisen maailmansodan vaiheissa siitä pois... *Eurooppa* putoi pois.

Turhuus sikäli, ettei ainakaan kenraali de Gaullen käytettävissä olevilla keinoilla Ranskan asemaa palauteta entiseksi. Kehityksen pyörää ei käännetä pelkillä kirjeillä; ei edes se seikka, että Ranskan onnistuisi neljäntenä valmistaa atomipommi, pysty olennaisesti muuttamaan asiantilaa.

Yhdysvaltain ja Neuvostoliiton valta-asema perustuu siihen, että niiden *talouselämä* toimii tehokkaasti — kumpikin oman systeeminsä mukaan. Ranskan talouselämästä ei sensijaan anna hyvää kuvaa se kammo, mitä de Gaullen hallitus tuntee Euroopan vapaakauppa-alueen synty-mistä kohtaan. Juuri kansantalouden kohdalla näyttää kenraalilta uupuvan ideoita. Mitä ritari peloton ja moitteeton sellaisesta piittäisi! Mutta tästä kyvyttömyydestä ja piittaamattomuudesta seuraa, että Ranska kurkottuu suurvaltojen joukkoon horjuvalta perustalta.

Pierre Mendès-France on niitä harvoja ranskalaisia poliitikkoja, joita kiinnostaa enemmän tehokkaasti toimiva talouselämä kuin 'kansakunnan suuruus ja kunnia'. Mendès-France oli välittömästi sodan jälkeen de Gaullen lähimpiä miehiä. Mutta kun hän yritti panna toimeen välttämättömän taloudellisen reformin, kenraali ymmärtämättömyydessään jätti hänet pulaan ja lähti kulkemaan mukavampaa tietä. Mendès-France ei nytemmin usko, että kenraalin suuruus-pyrkimykset onnistuvat.

Yhdyn tähän pessimistiseen näkökantaan. Mutta samalla toivon, että ilmeisesti realistinen kenraali tai hänen seuraajansa ajan mukana tyytyy vaatimattomampaan päämäärään, joka sekään ei ole vähäpätöinen: *Ranskan itsenäisen ja riippumattoman aseman turvaamiseen maailmanpolitiikassa*. Siihen eivät edelliset hallitukset näytä pystyneen, vaan Ranska liukui vähitellen Atlantin liitossa mahtavampien holhoukseen.

Sellainen päämäärä olisi sopusoinnussa Ranskan alkuperäisen vapausliikkeen kanssa. Charles de Gaulle olisi uusi Jeanne d'Arc.

Pentti Karhunmaa

Epävarmuus on väsyttävintä maailmassa. Ranska väsyi ja sai de Gaullen, Saksa väsyi aikanaan ja sai Hitlerin. Ihmisiin on perin juurin piintynyt isällisen huolenpidon, turvan ja rauhallisuuden tarve. Ilman järjestynyttä yhteiskuntaa ei anarkistikaan voi olla onnellinen, saati siten tavallinen ihminen, jonka vaihtelun tarpeen korvaavat helposti lasi paloviinaa, huolellisesti sensuroidut filmit, kallistuva kahvi, nouseva elintaso sekä pahan puhuminen toisista. Mutta kun yleinen väsymys ja epäluottamus oleviin oloihin vallitsee, menettävät nuokin vaatimattomat elämänsuolan nokareet makunsa — ja silloin on korkea elintaso enää vain käsite.

Indeksistä puhutaan liikaa. Ne, joilla on rahaa saavat harmaita hiuksia ajatellessaan sijoituksia. Ne, joilla ei sitä ole, etsivät kiihkeästi keinoja päästäkseen korkeampaan veroluokkaan. Lapset tulevat yhä viisaammiksi ja viisaammiksi uusissa kolkon moderneissa kouluissaan. Jalankulkijat inhoavat entistä enemmän autoilijoita, autoilijat jalankulkijoita, liikennejärjestystä, alkoholilainsäädäntöä ja poliisia. Kaikki inhoavat politiikkaa yhtä paljon kuin maalaisliitto hallitusvastuuta.

Sanotaan, että kulttuurin pohja on henkinen. Tämä ylen vesitetty määritelmä pitäneen paikkansa nykyisessäkin tilanteessa. Mikä onkaan inhimillisempää ja henkisempää kuin väsymys, inho, ennakkoluulo ja eripuraisuus. Eläintieteilijöille tuntemattomia käsitteitä.

Kulttuuri on henkeä yhdistyneenä muotoon. Parhaimmillaan se on kuin viinileili niin kireälle pingoitettuna, että se soi. Tarkastelkaamme hiukan nykytilannetta vertauksen valossa. Länsimainen psykologia on meidän aikanamme päässyt yhtä pitkälle kuin Kung Fu Tse 500 vuotta ennen Kristusta.»

Kysymys on hahmopsykologian perustoteamasta. Kokonaisuus on enemmän kuin osien summa. Ts. vain kokonaisuudet ovat eläviä ja olemassa, erillisinä vain kuollutta materiaa. Muodon on vastattava henkistä painetta, muuten syntyy anomalia. Ja vastaavasti tyhjä tai vaillinaisesti täysi muoto kumisee kuolleelta. Elämän perustotuudet ovat yksinkertaisia, siksi niistä pitäisikin puhua alituisesti. Nykyaikainen sivistys on liian täynnä mieltä eksyttäviä esineitä ja nimilappuja.

Meidän suomalaisten probleemi on siinä, ettemme pysty täyttämään muualta lainattuja muotoja. Sivistyksemme on nuori — katkeran vihreä. Olemme oppineet liian paljon liian nopeasti, ja yhtäkkiä on maailman ensimmäisestä yleisurheilukansasta tullut maailmanennätyksen haltija hallitusten vaihdossa.

Suomalaistakin muotoa on luotu. Sibelius, Aalto, Virkkala ovat tehneet saman kuin Paavo Nurmi. Mutta tapamme tyytyä tähän ja harrastaa itsekehuskelua on typerää. Totuus on, ettei siinä muotoisälto mielessä, jota ajan takaa, voi verrata Aallon kansaneläkelaitosta edes vanhaan suomalaiseen puulusikkaan, kansan puukirkoista puhumattakaan. Aalto on suuri taiteilija, mutta Suomen kansa on kokonaisuudessaan isistään taantunut.

Ja kuitenkin meissä on voimaa. Kukapa sen paremmin tietäisi kuin kansa itse — mutta niinkuin Kari on sanonut: hyviä aikoja emme kestä. Ikävä kyllä tämä on totta, ja vaikeinta onkin järjestää jonkin kulttuurin sisäistä painesäätöä siten, että tarvittaessa paine nousisi ja lähtisimme niinkuin laulussa niin kauniisti sanotaan »mies mieheltä» siistimään omaa talliamme.

Me olemme henkisesti laiskoja. Nuorena sivistyskansana sitäpaitsi nielemme appeemme sitä sulattamatta. Puhumme liikaa kulttuurista

tekemättä itse mitään. Kulttuurinhan hoitavat tietysti lähinnä Suomen Kulttuuri- ym. rahastot, sanoo tavallinen kansalainen. Olemme ujoja ja saamattomia ja vastaavasti helposti äityviä ja pitkävihaista. Olemme epävarmoja. Kuinkahan moni musiikin ystävä tai kirjallisuuden harrastaja sanoo puheen kääntyessä näille aloille: »Enhän minä ole musiikaalinen, enhän minä ymmärrä kirjallisuudesta mitään»? Kaivataan virallisen hyväksymisen leimaa ja sinettiä kaikkeen, ei uskalleta esiintyä omin mielipitein.

Vanhan kulttuurin edustaja — ranskalainen — keskustelelee kaikesta maan ja taivaan välillä ystäviensä kanssa, arvostelee, ymmärtää, tulistuu ja leppyä taas. Jokainen olkoon oma kriitikonsa. Niin suuret individualistit kuin suomalaiset ovat naurettavia lauma-ajattelussaan. Ei ihminen tarvitse professoreja selittämään itselleen miksi pitää Tunte-mattomasta sotilaasta tai Monrepos-laulusta. Laajasti ottaen ovat kaikki ne kulttuurin tuotteet samanarvoisia, jotka pystyvät vaikuttamaan jollakin tavalla joihinkin ihmisiin. Vasta kun tämä seikka on hyväksytty voi alkaa vähittäinen seulominen, valikointi ja kehitys laajalla rintamalla koko kansan yhteiseksi kuvaksi, muodoksi, joka on täysi ja oma.

Vähän kirkostakin

Haluaisin puuttua vielä pariin kysymykseen, jotka mielestäni hyvin olennaisesti kuvaavat kulttuuritilannettamme. En halua polemisoida.

Suomen valtionkirkko on viime aikoina ryhtynyt suureen maallistumisoffensiiviin. Tulokset eivät vielä ole näkyvissä, mutta epäilen pystytäänkö näillä keinoin saamaan kirkon piiriin syvemmässä mielessä ne ihmiset, jotka ovat siitä loitontuneet. Kirkon muoto on käynyt tyhjäksi sodan jälkeiselle polvelle ja mitä tulee vanhempiin ihmisiin tuskin kirkko on heillekään monessa tapauksessa muuta kuin tapaa ja tottumusta — ja kirkollisveroihin totuttautumista. Onhan kirkko toki hyvä clemassa alempia kansankerroksia, rahvasta, kansankokonaisuutta koosapitävänä voimana -tapaisia lausuntoja kuulee toisinaan. Tosiasiassa rahvas on jo kymmeniä vuosia sitten aloittanut järjestäytymisensä ja nykyään pysyy kukin ryhmäkunta omalla tavallaan erittäin hyvin koossa. Valtion kirkko ei pysty kansaamme yhdistämään. Siihen tarvitaan sodan jumalaa.

Sakramenttaalisessa mielessä on kirkko menettänyt asemansa hyvin monelle nuorelle. Sen julistuksen itseään toistavuus ja saarnojen eloton fraseologia jättää kylmäksi.

Mitä tulee taas valtionkirkkoon institutiona muistuttaa se mielestäni vanhaa erittäin vakavaraista osuuskuntaa tai konsernia, joka on yht'äkkiä huomannut markkinoiden huonontuneen ja kiinnittänyt resursinsa huikeaan mainoskampanjaan — hiukan myöhästyneesti niinkuin monet kauppa- ja liike-elämän yhteismainontayrityksetkin.

Kansallamme ei tällä hetkellä ole enempää poliittista kuin henkistäkään itsenäisyyttä. Kehitys on kulkenut yhä suurempaa keskittymistä, valtiollistumista kohden saavuttaen pientä väkilukuamme ajatellen nautrettavia mittasuhteita. Suuret keskitykset tuovat mukanaan likaista peliä, korruptiota ja yksilöstä piittaamatonta standardiajattelua. Kaikessa halutaan ylhäältäpäin säätää mitä kansa tekee.

Tästä on osoituksena m.m. Alkon toisaalta budjetin, toisaalta siveellisyyssraittiuudellisten näkökantojen välillä horjuva politiikka.

Asiasta ei kannata puhua pitkälti. Haluaisin vain kiinnittää huomiota erääseen tuskin koskaan mainittuun kulttuurihistorialliseen seikkaan. Mikään merkittävä kulttuuri ei ole koskaan noussut absolutis-

tisten tai puritaanisten ryhmien piiristä, ja vain aniharvat maailmanhistorian suurmiehet ovat kyenneet pitämään inspirationsa ja henkisen vitaliteettinsa kunnossa pelkän teen voimalla.

Viini ja siitä jalostetut tuotteet liittyvät saumattomasi ihmiskunnan historiaan, eikä mikään kulttuuri ole sortunut viiniin vaan henkisen energiansa ehtymiseen. Onko siis mitään järkeä sellaisessa politiikassa, jonka tuloksena suuri osa kansasta on pakoitettu rentoutumaan terveydelle ja hermostolle haitallisen aineen parissa? Tehokkaampaa systeemiä tuskin olisi voitu keksiä suomalaisen kansanluonteen johdattamiseksi lauantai-illan metelöimiseen, perhe-elämän tuhoutumiseen ja muriin.

Olemmeko me sitten niin edistyksellisiä, niin paljon pitemmällä sivistyksen tiellä kuin esim. Tanska, Saksa, Ranska tai Englanti?

Nykytilanteemme ei ole kovinkaan lohdullinen. — Kun ennen sotia politiikkaamme hoitivat suurelta osalta sellaiset miehet, jotka olivat »saapuneet», päässeet johonkin asemaan, ja sen jälkeen katsoivat velvollisuudekseen osallistua valtiolliseen elämään, hoitavat sitä nyt henkilöt, jotka poliittisin keinoin pyrkivät luomaan itselleen aseman. Kavallukset ja aseman väärinkäytökset lisääntyvät. Urheiluelämääkin rupeaa raha hallitsemaan yhä enemmän. Jalkapallossa ostetaan maaleja, sovietaan tasapeleistä.

Onko kohta muuta mahdollisuutta kuin valita kahdesta pahasta tehokkaampi? Yhden miehen demokratia — vaiko sota tai sulautumisen vähittelen muiden pienten kansojen tavoin vähemmistönä suurempiin puitteisiin?

S I L M Ä Y K S I Ä

Yleisradion ohjelman supistukset ovat nyt olleet voimassa lähes vuoden. Kuuntelulupamaksun korotusta ei kuitenkaan ole toteutettu. Vaikuttaa siltä, että yleisön keskuudessa vastustetaan tätä välttämätöntä toimenpidettä, ainakin niissä piireissä, jotka eivät tajuja Yleisradion tehtävää sivistyslaitoksena.

Lehdistön suhtautumiselle on tyypillistä, että ohjelman supistukset aiheuttivat ankaran äläkän. Täysi hiljaisuus sen sijaan kattaa niiden lehtien toimenpidettä, jotka postitaksan korotuksen johdosta supistivat sivumääräänsä: tekivät radion tavoin ja kompensoivat kustannusten nousun pienentämäl-

lä annosta. Radiolupa maksaa yhä 1200: —. Suuren helsinkiläisen päivälehdän tilaushinta oli viime vuoden vaihteessa 3600: — ja nyt — oikeastaan 1. 7. -58 lähtien se on nostettu 4000 mk:aan.

P.

Menneisyyden asianaajaja

»Marxin ja Engelsin suuria kirjailijoita koskevista lausunnoista ilmenee selvästi, että he asettavat taiteen korkeimmaksi tehtäväksi elämän, ihmisen, yhteiskunnan kuvaamisen niiden koko rikkaudessa ja siten sekä sisäisen että ulkoisen todellisuuden jatkuvan valtaami-

sen ja kartoittamisen sanan laajimmassa mielessä käsitettynä.» Näin suvaitsevasti kirjoitti Raoul Palmgren v. 1953 kirjasessa *Marxilaisen estetiikan kaksitasoisuus*. Tänä syksynä hän on luopunut profetoista ja haluaa lähinnä ulkoisen todellisuuden esittelyä sanan suppeassa merkityksessä: »Sodanjälkeinen kansallinen todellisuutemme taloudellisine etutaisteluineen, joukkoliikkeineen, puoluejuoniteluineen, nousukas- ja korruptioilmiöineen voi vaikuttaa vastenmieliseltä ja luotaantyöntävältä; se on kuitenkin kirjallisuutemme luonnollinen maaperä ja odottaa kuvaajiaan, tilittäjiään, näköalojen avaajia tulevaisuuteen.» Tämä lainaus kuuluu 3-osaisen artikkelisarjan loppuhuipennukseen: kirjoituksien tarkoituksena oli kaikella mahdollisella vakuuttavuudella osoittaa, että Palmgren ei pidä nykyisestä kirjallisuudestamme Linnan ja Joenpellon teoksia sekä Rintalan *Rikasta ja köyhää* lukuunottamatta.

Palmgrenin inttäminen sinänsä ei kaipaa kommentteja enempää kuin uskovan todistelu siitä että jumala on jumala. Hän ei esiinny lukijana vaan kansan, yhteiskunnan, ehkäpä äänestäjienkin edustajana ja lankeaa objektiivisuuden harhaan, josta hän kuitenkin syyttää kriitikkoja, etenkin mielikuviuksensa luomaa »sisärengasta», joka muodostuu kirjaviisaista ja kamariesteeteistä; tässä yhteydessä on kiinnostavaa vertailun vuoksi palauttaa mieleen Palmgrenin omakuva sellaisena kuin se esiintyy teoksessa *Kolmekymmentäluvun kuvat*.

Hauskinta Palmgrenin väitteissä

ja ennakkoluuloissa on se, että hän lainaa ne suureksi osaksi Kaarlo Marjaselta — tämä puolestaan käyttää lähteenä saksalaista Hugo Friedrichiä —, joka sekä ideologisesti että esteettisiltä mielipiteiltään on vanhoillisen ajattelutavan vankkumaton kannattaja. Ennenkin on nähty, että konservatiivit lyövät toisilleen kättä yli yhteiskunnallisten käsitysten välillä aukeavan railon, kun on kysymyksessä nuoren taiteen edistykseksellisten yltyöpäiden kasvattaminen. Marjasen kunniaksi on sanottava, että hän kuuntelee *Näkökulma*-koelmassa julkaistussa esseessä vilpittömästi ja löytää myös jotakin: sen että 'modernismin' luonne sitten Rimbaud'n aikojen on muuttunut. Palmgren ei näe mainittavaa eroa tulenkantajien ja nykyisten runoilijoiden ilmaisuperiaatteiden välillä; hän keittää kansanomaiseen tapaan kirjallisuudesta klimpisoppaa ja kakistelee sitten.

Kun Raoul Palmgren seisoo samassa rintamassa kuin V. A. Koskenniemi — tekisi mieli erehtyä kirjoittamaan nimi Koskiseksi, koska akateemikko väentää Kivikk'ahon Kivikk'ojaksi äskeisessä Valvojan numerossa — suurkustantaja WSOY, Matti Kuusi, Kauko Kare, Väinö Leskisen *Sosiaalinen aikakauslehti* ja kirjaileva papisto, tekee mieli otaksua, ettei hän ole aivan tosissaan. Mutta hän kuuluu »sukupolveen joka katsoo menneisyyteen» ja luetteloi kummajaisiaan jo toista kertaa ylen mahtipontisesti.

Kolmannella kerralla olisi mukava lukea, mitä Palmgren saa irti itse teksteistä; silloin päästäisiin puhumaan myös asiasta.

P a L a.

AATTEELLISUUDESTA

Viime syksynä piti V. J. Sukselainen maalaisliiton kekrijuhlassa Orivedellä puheen, joka herätti huomiota. Hämmästyttiin puoluemiehen suusta kuullusta tunnustuksesta, että olemme kaikki osasyllisiä siihen ryhmien ja puolueiden välillä vallitsevaan eripuraisuuden ja kaunan henkeen, joka on myrkyttänyt poliittista ilmapiiriämme viime vuosina. Olemme enemmän etsineet rikkaa veljemme silmästä kuin malkaa omastamme. Useasti ovat siveelliset ja moraaliset arvot jääneet liaksi taka-alalle, eikä vastuuntuntoa ole aina ollut kylliksi. Tämäntapainen oli puheen pääsisältö. Asia tuskin tuli kenellekään minään erikoisena paljastuksena, sillä ovathan kunkin puolueen äänenkannattajat toittaneet samaa jo vuosikausia vastapuolen ryhmistä, ja paljon räikeämmin. Se mikä varsinaisesti hätkähdytti oli parannusresepti: aatteellisuus. Hämmästyttävä kuvitelma! Ihanteetko olisivat noin vain hyllyltä otettavissa joka tarpeeseen. Ilmeisesti unohtui, että kysymyksessä ovat arvot. Niitä ei voi siirrellä eikä järjestellä mielen mukaan. Eipä edes niiden lainaaminen ns. aatteen miehiltä ole välittömästi mahdollista. Itse kunkin on luotava ja tajuttava ne itsessään. Vasta siinä minkä me ehyesti tunnemme arvokkaaksi on moraalimme.

Politiikkamme suurten miesten suuruuden salaisuus vuosisadan alkupuolella lienee ollut juuri siinä, että he tunsivat olevansa oikealla asialla ja yhtä aatteensa kanssa. Se oli heille tärkeä ja arvokas, juuri siksi, että se oli osa heidän sisintä itseään. Uskollisuus ihan-teille ja itselle teki heidät aidoiksi ja vakuuttaviksi. Ei ihminen ajan pitkään voi paljoakaan vaikuttaa ellei hän ole kokonainen. Loppujen lopuksi vain omaansa, itseänsä voidaan antaa. Siksi tuntuu tuollainen tarkoituksellinen aatteellisuuden etsintä ontolta. Se hengen muutos, joka toi uudet menetelmät ja miehet puolueisiin, nähtävästi pakotti ehyet aatteen miehet väistymään. He kävivät haitallisiksi ja organisaatioiden kaavoihin soveltumattomiksi. Se on yksi syy nykyiseen aatteettomuuteen, yksi niistä tekijöistä, jotka käsitteiden ohella on tunnettava ja tunnustettava kun lähdetään vaatimaan aatteellisuutta ja muutoksia. Tosin ihmisessä yleensä on käynnissä jatkuva arvojen puntarointi, joka tekee kaiken tämän mahdolliseksi, mutta ihmismieli vaatii herkästi todisteiksi tekoja. Olkootkin ne arvosteluperusteina kevyehköjä, muutakaan vaihtoehtoa meillä ei ole. Miltä sitten nyt vuoden vaihteessa tilanne näyttää? Onko jo nähtävissämme jotain katetta tuolle puheelle, jotakin joka antaisi edes toivoa? Vastaus jääköön jokaisen omakohtaiseen harkintaan.

F.

Tilaaatte mukavimmin KATSAUKSEN vuodeksi 1959 pudottamalla mukana seuraavan tilauskortin postilaatikkoon.